

A PROBLÉMA LÉPTÉKE

*A Markó utcai
trafóház felújítása*

Szerző: SZÖVÉNYI ANNA
Építész: DOMBI MIKLÓS, PINTÉR TAMÁS
Fotó: BOLLA ZOLTÁN,
DERNOVICS TAMÁS /MAGYAR ÉPÍTŐK
(159.OLDAL)

AZ ÉPÍTÉSZETI FELADAT NEM MINDIG OTT REJTŐZIK, AHOL AZT A MEGBÍZÁS, A SZABÁLYOZÁSI TERV VAGY EGYÉB, LÁT-SZÓLAG HATÁROZOTT TÉNYEZŐK MEG-SZABJÁK. A PROBLÉMA FELKUTATÁSA ÉS ANNAK MEGFELELŐ LÉPTÉKBEN TÖRTÉ-NŐ ORVOSLÁSA IS A TERVEZŐ FELADATA. HA NEM JÓ LÉPTÉKBEN SZÜLETNEK DÖN-TÉSEK, AKKOR AZ VALAHOL VISSZAÜT. A MARKÓ UTCAI TRAFÓ ÉPÍTÉSTÖRTÉNE-TÉBEN SZÜLETTEK JÓ ÉS ROSSZ LÉPTÉKŰ DÖNTÉSEK EGYARÁNT; A MOSTANI FEL-ÚJÍTÁS AZ ELŐBBIT PÉLDÁZZA.

1920. A Főváros öt transzformátorállomás telepíté-
sét tervezi a megnövekedett energiaszükséglet kiszol-
gálására. Az új elosztók az egyes ellátott területek köz-
pontjába kerülnek. A Markó utcai saroktelekre,
a transzformátor-állomás és bérház elhelyezésére kiírt
tervpályázaton Györgyi Dénes – a többi pályázat-
tól eltérő módon városépítészeti javaslatot ad. Györ-
gyi a Lipótváros tömbjeit vizsgálva a Vajkay utca foly-
tatásában új utcát vizionál a Nagykörútig. Az új utca
beiktatásával a trafó az előírt szabadonálló elhe-
lyezést kapja, utcafrontra kerül és a bérház lakásai-
nak benapozása is problémamentessé válik. Pályáza-
ta a kiírástól eltér, nagy vitát vált ki – mégis külön

< A főbejárat fölötti art déco faragvány az eredeti, a funkcióra utaló épületdíszítés része.

∨ A lépcsőház megőrizte a harmincas évek puritán ipari esztétikáját.

» A födémkibontással kialakított, nagyvonalú előcsarnok kigyózó lámpái megidézik az eredeti funkciót.

1920. A Főváros öt transzformátorállomás telepítését tervezi a megnövekedett energiaszükséglet kiszolgálására. Az új elosztók az egyes ellátott területek központjába kerülnek. A Markó utcai saroktelekre, a transzformátor-állomás és bérház elhelyezésére kiírt tervpályázaton Györgyi Dénes – a többi pályázattól eltérő módon városépítészeti javaslatot ad. Györgyi a Lipótváros tömbjeit vizsgálva a Vajkay utca folytatásában új utcát vizionál a Nagykörútig. Az új utca beiktatásával a trafó az előírt szabadonálló elhelyezést kapja, utcafrontra kerül és a bérház lakásainak benapozása is problémamentessé válik. Pályázata a kiírástól eltér, nagy vitát vált ki – mégis külön díjazásban részesül. A tervezés jogát Györgyi és a valódi első helyezett Román Ernő közösen nyerik (1). A városépítészeti elgondolás nem valósul meg, de a trafó és a bérház az eredeti koncepció nyomán épül. Györgyi a transzformátorépület kialakítására különös megoldást választ. A pincében elhelyezett olajtartályok négyzetes szellőzőkürtőit diagonálisan elforgatja, és homlokzatra helyezi. A kürtők diagonális dinamikájából és a köztük kialakuló vertikális sávokból fejt ki az egész épület kompakt, de mégis mozgalmass „rinocéroszbőrét”. Az ipari tömb egy funkcionális eleme így válik homlokzati díszsé; a probléma

az épület felnagyított lényegévé. A kapcsolótermet a tetőszinten helyezi el, mely kisebb tömegével tovább fokozza az utcafronti homlokzat vertikálisát, a hosszanti homlokzatnak viszont megfelelő tagolást ad. Az utca irányából a keskeny, toronyszerű megjelenés képez hangsúlyt, a téglával érdessé formált ki-be ugró homlokzati játék pedig feloldja a tömeget az utca terében. Az épület szintjei eltérő méretűek: két nagy belmagasságú szint és két kisebb jön létre kazettás vasbeton födémekkel – valóságos épületgép létesül. Az elegánsan formált előcsarnok padlóját mozaik díszíti. A trafóház különlegessége a legfelső szint felülvilágított főkapcsoló terme, az itt elhelyezett kapcsolótábla pedig márványborítású, színes márvány szegélyekkel. A korabeli szakirodalom szerint ez a legművebb transzformátorház az öt közül (2). 1990. A technológia helyigényének jelentősen lecsökkenésével az ELMŰ belvárosi trafóházainak újrahaznosítását tervezi. A városközpontba a Merlin Színház, a ferencvárosiba a Trafó Kortárs Művészeti Központ, a Kazinczy utcába az Elektrotechnikai Múzeum és Könyvtár költözik. A funkcióváltás a Markó utcában a legdrasztikusabb, ahol irodaház létesül. Az átalakítás során a trafóépület funkcióra méretezett tereit kisimítják, a fel-le ugró födémeket lebontják, az épület korábbi

lényegét adó kürtőket befödémézik, a kétszintes tereket begalériázzák. Bár az építészeti megvalósítás nivós, megkérdőjelezhető döntés, hogy az épületbe jellegét kevésbé követni képes, nem publikus funkció kerül. 2015-ben indul az épület mai fejezete, mikor az átalakításra (meghívásos) pályázatot írnak ki. A nyertes mű az eredeti struktúra visszaállítására törekszik, miközben ügyesen új tereket nyer. Most megint a megfelelő léptékben születik döntés; az épület funkciót váltani nem tud, de irodaként igyekszik a maximálisan tiszteletben tartani a múltat. A megvalósításban a beruházó, egyben a generálkivitelező, a tervezők partnereként működik. Az építész az eredeti előteret rekonstruálja, a két szint magas eredeti oszlopcsarnok egy részét visszaállítva elegáns fogadóelőteret képeznek recepcióval. A padlóburkolattal és a falborítással visszaidézik az eredeti épület art déco hangulatát a belsőben is, az alkalmazott mai üvegacél és vakolt felületek pedig jól idézik az ipari múltat. Újra láthatóvá válik az épület mennyezetének gerendastruktúrája, a világítási rendszerrel pedig lendületes kortárs elem kerül a térbe. A villámszerűen cikázó fények kicsit visszaidézik a trafó múltját, de az eredeti szerkezetektől ellebegve, másik síkon. A nagyobb belmagasságú emeleti szinteken a felesleges

födémsegélyek visszametszésével visszaállítják a kétszintes terek csarnok jellegét. A normál belmagasságú szinteken szabadon berendezhető irodateret hoznak létre. A felhasznált anyagokkal nagyon finoman bannak; az épület új belsejének anyaghasználatát a minimalizmus jellemzi. A földszinthez hasonlóan a tetőszint az, ahol a tervezők a mai kor szellemét képviselhetik: a központi kapcsolóteret reprezentatív iroda- és tárgyalóterületté alakítják. A homlokzat mögött megbúvó, eredetileg üres, majd a kilencvenes években részben beépített tetőteraszokon kis belső udvarokat létesítenek, az irodateret külsőtéri kapcsolatait megadva. Az irodák tetején tetőteraszok találhatóak minikonyhával – új helyek az új lakóknak. Az épület

homlokzatai új anyagokkal, régi szépségüket, arányukat megőrizve újulnak meg a műemlék jellegnek megfelelően. A homlokzat régi pompájában, a földszint újraértelmezve, a felső szint pedig a régi minőségében ragyog. Ugyan a márványszegélyű kapcsolótábla már nem került vissza, de a jó osztású, elegáns irodaszint az épület újkori lényegévé vált. A „probléma” léptéke ismét a helyén kezelet.

1, Az Építéstörténeti tudományos dokumentáció kutatásai alapján szerzőnek Györgyi Dénes tekinthető.
2, A történeti adatok az Építéstörténeti tudományos dokumentáció alapján szerepelnek – készítették: Gyetvainé Dr. Balogh Ágnes és Baku Eszter 2015-ben.

Alapterület: 2800 m²
Tervezés: 2015-2018
Kivitelezés: 2017-2018

Generáltervezés, építészeti és belsőépítészeti tervezés: DPI DESIGN KFT.
Vezető építész tervezők: DOMBI MIKLÓS, PINTÉR TAMÁS
Építész munkatárs: OLÁH GERGELY
Beruházó: BONEMO KFT.

